వారిస్తున్నా వినిపించుకోలేదు. మరి అతణ్ణి ఎవ్వరూ ఆపలేక పోయినారు.

లక్ష్మిని, చిన్నపిల్లని ఓదార్చి ధైర్యంగా వుండమని చెప్పి వెంకట్రావు ఆ వెనకే బయలుదేరాడు, గోపాలం కోసం.

పానకంలో పుడకలు

మచ్చుటగా ఆ మూడు రోజులూ గడవక ముందే చెప్పా చెయ్యకండా అల్లుడుగారు వెళ్ళిపోవడం అందరికీ ఆశ్చర్యాన్ని కలిగించింది. గుసగుసలు బయలుదేరాయి. సారి పెళ్ళివారందరూ ముక్కులమీద వేళ్లుంచుకున్నారు. ఒకళ్ళ చెవులొకరు కొరుక్కుంటున్నారు. తలొక విధంగా వ్యాఖ్యానిస్తూ గింజుకు పోతున్నారు.

“అదేంచోద్యమమ్మా!” “ఇలా ఎక్కడా జరగలే”దని కొందరన్నారు.

“ఇంటా వంటా లేనిది ఇదేమిటి?” “నలుగురిలో నగుబాటు కాదా” అని యింకొందరన్నారు.

“ఈ విడ్డూరం ఎక్కడా చూడలే”దని, “మా కాలంలో మేం ఎరగం” అని మరికొందరన్నారు. వంశానికే ఏదో అపఖ్యాతి వచ్చేసిందని అందరూ యీ విధంగా అనుకుంటూ దవడలు పొట్లుపడేటట్లు నొక్కుకుంటున్నారు.

ఇంతమంది యిలా వేగిపోతున్నా... ఎవరికీ అసలు కారణంమాత్రం అంతు దొరకలేదు. దానికి కారణంకోసం పరిశోధన ప్రారంభమయింది ఆ పెళ్ళిపందిరిలో.

గోప్యం కాస్తా గోలలోకి దిగింది. మూతలుపడ్డ నోళ్ళు చకచకా వాగే అవకాశం లభించింది. బిరడాలుపడ్డ చెవులు సడలేయి. పనిలేని చేతులు అభినయ పూర్వకంగా విన్యాసం చేస్తున్నాయి.

ఎవరి నోటంట విన్నా—

"శుభమా అని శోభనం మూడు రోజులూ కాకుండా పెళ్ళికొడుకు ఎందుకు వెళ్ళిపోయాడు?" అని ఒక అమ్మలక్క అంటే-

"ముచ్చటగా మూడు రోజులూ గడపకండా ఎవడయినా వెళ్ళిపోతాడా, ఏదో విశేషం లేకపోతే?" అని మరో చిగురుబోడి ప్రశ్నించింది.

"మర్యాద లేం తక్కువయ్యాయో ఏమో? మాట దక్కనిచ్చాడుకాడు" అని యింకొక ప్రౌఢ సంశయం వెలిబుచ్చింది.

అల్లాంటి వేవయినా వుంటే సర్దుకుపోవాలిగాని యిలా బజారున పెట్టుకుంటారా? మనుషు లన్న తర్వాత లోటుపాట్లు రావూ?" అని యింకొకామె సమర్థించింది.

"ఏం జరిగిందో ఏమిటో అసలు సంగతులు మన కేం తెలుస్తాయి?" అని ఒక యువతి అంది.

"అవును, వాళ్ళకీ వాళ్ళకీ ఏమున్నాయో! కొండ త్రవ్వితే రాళ్ళు" అని మరొకతె ప్రతిపాదించింది.

"వాడికి పుట్టిన బుద్ధికాదు. ఎవరు పెట్టేరో పెంట!" అని చిన్న అనుమానం లేవదీసింది ఒక మెల్లకంటి ముత్తయిదువ.

"ఎవరో పెట్టే దేమిటే! ఏదో జరిగే వుంటుంది" అని ఖచ్చితంగా, ఇంకొక ఆమె చెప్పింది.

"పోనీ, వెళ్ళిపోయాడే అనుకో! వెళ్ళిపోతూంటే ఏదో బ్రతిమాలుకుని సముదాయించి ఆపుకోవాలి గాని, వూరు కుంటారా?" అని అంది ఒక పూర్వసువాసిని.

"బావుంది, బావుంది! ఇహ నదొక్కటే లేదను కున్నావా? అల్లుడు కారణం లేకుండా అలిగి వెళ్ళిపోతుంటే ఎవరయినా చూస్తూ వూరుకుంటారా? అందులో యిలాంటి సమయంలో. అవన్నీ జరిగాయట! ఎంత బ్రతిమాలుకున్నా అటువేసిన కాలు యిటు కదపలేదుట" అని ఒక వనిత ప్రత్యక్ష సాక్షిలా చూసివచ్చినట్టు చెప్పింది.

"పోనీ ఏమయినా కావలిస్తే యిచ్చుగుంటాం అని కూడా అన్నారట! కాని ఎంతచెప్పినా లాభం లేకపోతేనే వూరుకున్నారట!"

"పాపం! ఆడపిల్లగలవాళ్ళ మనసులు ఎంత క్షోభి స్తాయి అన్న యిదేనా వాళ్ళకి వుండదు కాబోలు!" అని అంది ఒక జాలిగుండెగల జలజాక్షి.

"బావుంది, మొగపెళ్ళివారికి పట్టుదలలూ పంతాలే గాని, పై సంగతులన్నీ వాళ్ళ కెందుకు? ఇలాటి వన్నిచోట్లా జరిగే అనవాయితీలే కదూ!"

"దేనికయినా సమయమూ, సందర్భమూ వుండొద్దూ

ఎక్కడ జరగవలసింది అక్కడ జరిగితేనే ముద్దుగా వుంటుంది. ఇటువంటప్పుడు అలిగితే ఎవరికి నష్టం?" అని అంది ఒక అనుభజ్ఞురాలు.

ఈ విధంగా చర్చ జరుగుతుండగా అంతవరకూ వూరుకుని, యింక వూరుకోలేక ఒకామె - రహస్యంగా అందరి మధ్యకీ జరిగి——

"నా మొహం! అ వేవీ కావటర్రా! అసలు లాభం రుచి చూస్తేనేకదా, నష్టంసంగతి అనుభవంలోకి వస్తుంది! అసలు ఏఁవీ లేందే?-" అని ఏదో దాగొన్నవిషయాన్ని పైకి లాగ ప్రయత్నించింది!

"అదేఁవిటే! లాభనష్టాలు అంచున్నావు? అదేదో సరిగ్గా చెప్పి ఏడవరాదూ?" అని అడిగింది యింకొకామె ఆ అర్థోక్తి బోధపడక.

"ఇంతసేపూ మీ్ారేఁ వంటారో అని వూరుకున్నాను గాని, యిదంతా చూస్తే ఆ సూరమ్మా, బంగారమ్మా చెప్పింది నిజమేనని తోస్తోంది!" అని ఆమె మనసులో వున్నది దాచుకోలేక బయటపెట్టి దారిచేసుకొంటూంది.

"ఏం చెప్పారట!" అని ఆతృతగా అందరూ ఆమె మీాద పడి అడిగారు!

"చెప్పడం ఏమిటి? నా మొహం! వాళ్ళు ప్రత్యక్షంగా చూసి అనుకుంటూ వుంటేను! ఇంక నిజమూ, అబద్ధమూ అన్న సందేహం లేదు. ప్రత్యక్షంగా కనబడుతున్నదేట!- తొలినాడు వుదయాన్నే వెళ్లి చూసి అటువంటి సూచన లేవీ కనబడ లేదని- ఆ నరసమ్మ చెప్పింది!-అయినా వాళ్ళన్నదే

నే నంటున్నానుగాని నే న్నానని నామీద పెట్టేరు సుమా! నా కెందు కొకళ్ళ గొడవలు!" అని తనమీదకి రాకుండా అడ్డుపెట్టుకుంది, అనవలసిన దేదో అనేసి!

"అవును. వాళ్ళమొహాలు చూస్తే తెలియడం లేదూ!" అని యింకొకర్తె అంతవరకూ ఏమీ తెలియనిదానిలా వూరుకునే, అన్నీ తెలిసినట్టు అంది. ఒకళ్ళు అసలువిషయం బయట పెట్టేసరికి మరి ఫరవాలేదు అన్నట్టు అందరూ అనడం మొదలెట్టేరు.

"మొదటిరాత్రి- కొత్తో, సిగ్గో, అమాయకమో, తెలియకో-అనుకున్నాం కాని, రెండోనాడుకూడా..."

"ఆఁ! నిజమేనంటావా? ఎంచేతో ఏమిటో?"

"తెల్లవార్లూ ఆ భాగోతం అంతా అదుగో ఆ వెంకమ్మా, సుబ్బమ్మా కూడా చూశారట!" అని అంత వరకూ మాటాడకండా వింటూ కూర్చున్నవాళ్ళని కదిపింది యింకొకామె.

"అదేమే వెంకూ? అలా ముంగిలా కూర్చున్నావు, తెలిసివుండేనా? ఇవతల మేం తన్నుకు చస్తూంటేను."

"మన కెందుకులేవే! ఎప్పటికయినా వాళ్ళూ వాళ్ళూ ఒకటేను. ఎటొచ్చీ యిదుగో అన్నారు. ఆడిపోసుకున్నా రని మనని అంటారు."

"లోకసహజం! అనుకుంటాం! మనం మానేస్తే లోకం వూరుకుంటుందా ? చెబుమా- పిల్ల భయపడి వుంటుం దంటావా?"

"సింగినాదం! యీ నాటికి సుకుమారి వెలిసింది మహా!

మొదట్లో కొంచెం బిఱుగ్గావున్నా- మనమంతా ఎలా చెబితే అలా నడుచుకోలేదా ? అంతెందుకూ, మన లక్ష్మికన్నా ఎక్కువా ఏమిటే!- అది మొదటిరోజున బెదిరిపోయి యివ తలకే వచ్చేసింది- కూడదమ్మా అని నయాన్ని చెప్పేసరికి రెండోరోజు సర్దుకుపోలేదూ? ఇలా అల్లరిపెట్టుగుంటారా?" అని వెంకమ్మ అనుభవజ్ఞురాలు చెప్పింది.

"ఇది చాలా విడ్డూరంగా వుంది! దానికయినా ఎవరూ చెప్పలేదటమ్మా!"

"బావుంది నీ ప్రశ్న! ఈ సంగతులు యీ కాల ప్పిల్లలకి చెప్పేదేమిటి ? వాళ్ళకి తెలియదనుకోడం మన తెలివితక్కువ. తిరిగి మనకే ఆ లక్షణాలన్నీ చెప్ప కుండావుంటే సరి! అయినా ఒకనాడు కాకపోతే ఒకనాడైనా నేర్చుకోవాలిగాని ఒకరు చెప్పేదేమిటీ? చెప్పినా వింటారా?"

"అలా కొట్టిపారేయకూ, ముక్కు పచ్చలారంది దాని కేం తెలుస్తుంది? అంతా మొగాడిలో వుంటుంది- త్రిప్పు కోడం. ఏ మంటావు?"

"ఆ మాటంటే నే నొప్పుగోను. యింకెక్కడయినా ఏమోగాని, మేంచూస్తూనే వున్నాంగా, పాపం! యీ పిల్లడు అలాటివాడు కాదు. మొదటినుండీ ఎంతో నెమ్మదిగా, మంచిగా, ఓర్పుగా చెపుతూ వచ్చేడు. కాని అదే- అటు త్రిప్పిన మొహం యిటు త్రిప్పందే!"

"అయ్యో! దాని కేం సంకటమే?"

"సిగ్గు బిడియాలు అందరికీ వుంటాయి- ఎంతయినా

అంతలా బిగుసుక్కూచోకూడదు. అది మొండితనం కింద తయారవుతుంది."

"తర్వాత ఏమిటయింది?"

" — కొంతసే పలాగే బెల్లంకొట్టిన రాయిలా కూర్చుంది. అత డెంతో చనవుగా ప్రేమతో పలకరించినా, ఒక్కమాటకూడా మాటాడలేదు సరికదా, అతని వేపైనా చూడలేదు. అలా సగంరాత్రి గడచిపోయింది."

"అయ్యయ్యో! దానిసిగ్గు బొగ్గులవా?... బావుంది అయితే, వూరుకున్నాడూ?"

"అబ్బే! ఎంత నెమ్మది! ఎంత సహనం! అలాగే మంచీ మాటలూ చెబుతూ ఎంతో లాలించేడు- ఆఖరి కెలాగైతేనేం ముక్కకి ముక్క మాత్రంజవాబు చెప్పింది."

"మరేం, బాగానే వుంది- మరి ఏ ఆడదిమాత్రం సిగ్గు విడిచి ముందు మాటాడేస్తుందా?"

"ఇంతవరకూ బాగానేవుంది."

"అంతసేపూ యిద్దరూ నిలబడే వున్నారు. అతగాడు, దగ్గరగావచ్చి చెయ్యి పట్టుగున్నాడు. అదేమీ అనలేదు. ఆ తర్వాత మంచంమీద-"

"ఆఁ! అయ్యయ్యో! మీ కెంత సిగ్గులేదే! ఇంకా చూస్తూనే వున్నారూ?" అని ఒకామె అడిగేసరికి-

"అబ్బ! ఉండూ, చెప్పనీ- మధ్యలో పానకంలో పుడకలా- వూరుకో!" అని మరోకామె చికాకుగా కసిరింది, ఆతృతగా వింటూ.

"కూర్చోబెట్టేసరికి వెంటనే లేచి నుంచుంది!"

"అయ్యొ! దాని కేం వచ్చిందే!"

"మరెంత పలకరించినా నోరు కదపలేదు."

"మహా యోగ్యంగా వుంది."

"తర్వాత ఫలహారాలిచ్చాడు. అది ముట్టుకో లేదు—"

"ఏం చెప్మా—! తర్వాత?"

"ఇం కేముంది? ఏం జరగాలో అదే జరిగింది—"

"జరిగిందీ—?"

"—నా బొంద! అసలు మనిషిని దగ్గరకు రానివ్వందే!"

"ఇష్టం లేదో ఏమిటో!—"

"అబ్బె! అలాంటి దేఁవీ కాదు."

"ధనగర్వం అంటావా?"

"ఆఁ, మహాఁ లక్షాధికారి కూతురా?— కోటీశ్వరుడి కూతురా? అలా మాటాడుతావు?... అయినా డబ్బుంటే మాత్రం ఎంతమంది లేరు! ఇలాటి సమయాల్లో బెట్టుసరి ఏమిటీ!... తెలివి తక్కువ?"

"అంత పెడసరం కూడదు?"

"—మొహం చూస్తే అలా గేం కనపడదే!—"

"ఏం ఎరగనట్టు అలాగే వుంటారు లేవే!"

"తనకు తోచకపోతే ఒకరినిచూసి అయినా నేర్చుకో వాలి గాని, యిలా కాపురం పాడుచేసుకుంటుందా?"

"పులిని చూసినట్టు మొగుడిని చూస్తే అంత భయపడి పోతే ఎలా?"

"—భయం కాదు, ఏమీ కాదు. మొండితనం!... లేకపోతే— చక్కనివాడు కాడనా? మోటుమనిషనా?... ముసలివాడనా! ఏం తక్కువయిందని.. చక్కా, ఈడూ జోడూ చిలకా గోరింకల్లా వున్నారు!.. ఎందుకో ఆ యిది!" అని... ఒకర్తె చెప్పేసరికి—

"—మనలో మాట.. ఏమే సుబ్బీ.. పిల్లకి అనువో ఏమిటో!... అలాటి వేమీ లేవుకదా!" అని యింకో ఘోరమయిన సందేహం వెలిబుచ్చింది మరొక ఆమె—

"నిక్షేపంలాంటి పిల్ల!... దానికేమే!... చిన్నప్పటి నుండీ మనదగ్గరేకదా పెరిగింది! ఏం ఎరగనట్టు అడుగుతావేం?" అని వెనకేసుకొచ్చింది మరొకామె.

"ఇంక అబ్బాయికూడా పరాయివాడా ఏమిటీ? మేనరిక్కం ఆయెను! ఎరక్కపోవడం అంటూ వుంటుందా? అటువంటివాటికి అవకాశం లేదు."

"ఏమిటో? పాపం పుణ్యాం ఆ భగవంతుడికే తెలియాలి! ఆ గొడవలేమిటో!"

"అయితే ఆ రాత్రల్లా అలాగే గడిచిపోయిందన్న మాట!"

"ఆఁ! కోడికూసేవరకూ అదేవరస! యింకేముంది? వాళ్ళల్లా మిడుతూ మిడుతూ చూసుకుంటూ కూర్చున్నారు. ఇంక అంతే అని మేం పన్లలోకి పోయేం!"

"ఆ మర్నా డేమయిందో చూశారా?"

"ఊరుకుంటారా? వాళ్ళతోసహా యువతల వీళ్ళు జాగరం చేశారు!"

"ఏమిటయిందేమిటి ?"

"మళ్ళీ యథాప్రకారమే. మొదటి రోజులాగే మూడు గంటలూ కొట్టేవరకూ అయిపోయింది."

"ఆ... తర్వాత !"

"వెలుతురుంటే సిగ్గుపడుతుందేమోనని దీపంకూడా ఆర్పేసేడు !"

"అయినా... ... ?"

"-దీపం ఆర్పేస్తే నాకు భయమేస్తుంది... వెలిగించండి !" అని ఖచ్చితంగా చెప్పేసింది.- పాపం అలాగే చేశాడు...

దగ్గరగా తీసుకుని... ఎన్నివిధాలో బ్రతిమలాడాడు... ఆఖరికి "ఎవరయినా-చూస్తున్నారేమోనని జంకుతున్నావా?" అని కూడా అడిగేశాడు!

"ఆఁ! ఎంతమాటన్నాడు ? అలాక్కూడా అనేశాడన్న మాట ! మీరు చూస్తున్నట్టు అలికిడి వినేవుంటాడు."

"ఏమో! అయినా వాడంటే మానేస్తామా ఏమిటీ-? ఇంతకీ చెప్పొచ్చేదేమిటంటే, అంత యిదిగాచూసినా అదేమీ అనలేదు. మంచందగ్గరికి తీసుకువెళ్ళి మంచిమాట లాడితే మురిపించి మురిపించి కబుర్లుమాత్రం చెప్పింది"

"...అంతే... మళ్ళీ యథాప్రకారమే !"

"అయ్యో కర్మ! అటువంటి సమయంలో కొత్తజంట ఎలా వుండవలసింది? కోరుండి చేసుకుంది. అతడి ననవలసిన పని లేదు.!"

"ఏ దెయ్యమో- దేవతో పట్టిందో ఏమిటో... లేక పోతే మొదట్లో ఏ ఆడదయినా అలా ఎదిరిస్తుందా? అదీ ఆడ పుట్టుక పుట్టిందా మరి!"

"ఎంతసేపని పెనగులాడతాడు! వూరుకుని మాటలు మొదలెట్టేడు. అది అటు ప్రక్కకి తిరిగిపోయి చీకూ చింతా లేకుండా పడుక్కుంది!... పాపం- అత డలా దానివైపు చూస్తూ ఆలోచిస్తూ కుర్చీలో కూర్చుండిపోయాడు! ఇదీ రెండవరోజు భాగోతం.... ఇలా తెల్లారింది!"

"...సిగ్గు, సిగ్గు ఎవరితో చెప్పుకున్నా! ఎంతపని చేసింది! ఇలాచేస్తే వెళ్ళిపోయాడంటే ఆ అబ్బాయిదా తప్పు?"

ఈ విధంగా అక్కడికి వచ్చిన పెళ్లివారూ, అమ్మలక్కలూ తర్జన భర్జనలు చేసి ఆడపెళ్లివారిదే తప్పు అని తేల్చేశారు.

ఈ గోల గోరంతలు కొండంతలయి పెళ్లిపెద్దలవరకూ వెళ్లింది. పెళ్లికూతురు తల్లికూడా ఇదంతా గమనించి భయపడింది. అందరూ యిలా అనుకోవడంతో అనుమానం బలపడి ఎటించి ఏమొస్తుందో అని బెంగపెట్టుకుంది.

ఏది ఎలావున్నా అల్లుడు మూడు రాత్రులూ పడక ముగియకుండానే అకస్మాత్‌గా వెళ్లిపోవడం, ఎవరితోనూ చెప్పకపోవడం- వీటివల్ల పెళ్లిపెద్దలకికూడా కాళ్లూ చేతులూ ఆడలేదు! కారణం అంతకన్నా తెలియలేదు. ఎరిగున్నంత మట్టుకు ఏ విషయంలోనూ వారేం లోపం చేయలేదు. పెట్టుపోతల్లో నయితేనేం, మర్యాదలో నయితేనేం అన్నీ యథా

విధిగా జరిపేరు. అలాటప్పుడు అల్లుడలా వెళ్లిపోయాడంటే ఎలా వుంటుంది?

ముక్కుపచ్చలారంది, ప్రపంచజ్ఞానం లేనిది అయిన తమ కూతురివల్ల ఏం తప్పొంటుందని అనుమానించగలరు? అయినా యీ అమ్మలక్కల గోలవల్ల - సారి పెళ్లికూతురు కమలని మెల్లిగా అడుగుదామనుకుంది ఆమెతల్లి.

కమల తలవంచుకుంది సిగ్గుతో. తల్లి జడ వేస్తూంది. కమలలో ఎటువంటిభావాలు వున్నాయో, ఆమె యీ పరిస్థితుల్లో ఎలావుందో, ఏమనుకుంటూందో ఆమెను చూసి చెప్పడం కష్టం. అయినా ఆమె కళ్లలో కొంచెం బెదురు, హృదయంలో భారం కనబడుతూవుంది. ఆమె అంతలోనూ అమాయకత్వం నిండివుంది.

"మీ ఆయన ఏం చెప్పాడు? ఏమిటే?" అని అడిగింది తల్లి మెల్లగా. కమల తనని కాదన్నట్టుగా వూరుకుంది.

"నిన్నే... నే... అడుగుతున్నది... పిల్లా... అని నడ్డి మీద పిడికిటితో మెల్లిగా పొడచి అల్లుతున్న జడపట్టుకు కళ్లెంలా లాగింది.

"అబ్బా! వసులుగా వెయ్యవే?" అని అంది బాధతో- కమల.

"సరేలేగాని-- మీ ఆయన ఎవరికీ చెప్పా చెయ్యకుండా వెళ్లిపోయాడేం?"

"అదేమో తననే అడుగు. నాకేం తెలుసు!" అని బుంగమూతి పెట్టి అంది.

"నీతో చెప్పలేదేమిటే! అలిగి వెళ్లిపోయాడా ఏమిటి!"

"బావుంది! నాకెందుకు చెప్తారు! నాకేం తెలీదు!" అని మూతి ముడిచేసుకుంది. వస్తున్న ముసి ముసి నవ్వులని దాచేసుకుంటూ.

"నీకంత నవ్వులాటగావుంది- గాని- నలుగురిలోనూ మేం మొహంఎత్తుకు తిరగాలా?"

"ఏ మొచ్చిందే యిప్పుడు?"

"మరి మూడురోజులూ కాకండానే వెళ్లిపోయాడేం? నీకేం తెలియదంటావు!"

"నాకేం తెలుస్తుంది? ఇది మరీ బావుందే!"

"నీకు తెలియకపోవడం ఏమిటి?- ఏదో గొడవచేసి వుంటావు. తెలియదనుకున్నావా? చూసినవాళ్ళు చెబుతూంటేను- అయినా చిన్నపిల్లవా? యిన్నేళ్ళువచ్చాక యింకా చెప్పాలా? తగినట్టు నడచుకోవాలిగాని-

ఒకరోజు కాకపోతే, మరోరోజయినా గ్రహించక పోతే ఎలా?- మొదట్లోనే నీమీద ఏం అనుకున్నాడో ఏమిటో? మొగాడి మనసు విరిగిందంటే ఆడదానిజీవితం ఏమవు తుందనుకున్నావు?" అని కమలతల్లి మొదలెట్టింది.

కమల కిదేమీ అర్థంగాక చూస్తూ ఏం మాటాడక వూరుకుంది." మన వంశంలో ఎక్కడాలేనిది యిలాచేస్తున్నా వేమిటే- అప్రతిష్టపాలు చేయడానికి.—"

"... ... ..."

"శుభమా అని నీకోసం యిన్నిపాట్లూ పడి మంచి

యింట్లో పడేద్దామని తలపెడితే యిలా అభాసు చేసుకుం టారా ”

“……… ”

“అసలు ఏమిటిజరిగింది— ఎందుకలా మొండిపట్టు పడు తున్నావు!- నాతో చెప్పడానికి నీకేమే- తల్లీ! అందరూ నీదే తప్పంటున్నారు. విన్నావా?”

ఇదంతా ఏమిటో, త న్నెందుకు తల్లి యిలా నింది స్తూందో, తన తప్పేమిటో కమలకి బోధపడలేదు. ఏం చెప్ప డానికీ తెలియడం లేదు. కాని యిలా కమల జవాబు చెప్పక పోవడం, అమ్మలక్కలందరూ తన దగ్గర చెవిని యిల్లు కట్టుగుపోరి తల కెక్కించిన విషయాలూ కమలతల్లికి ఒక దురభిప్రాయాన్ని కలగజేసేయి.

తన కూతురువల్లే తప్పువుందని— ఆ రెండురాత్రులూ కమల భర్తదగ్గర సవ్యంగా ప్రవర్తించలేదని, అందికే అల్లుడు అలిగి కోపంతో వెళ్ళిపోయాడని అనుమానం వుండిపోయింది. అందికే ఎలాగైనా కూతురిద్వారా కారణం తెలుసుగొని, మెల్లిగాచెప్పి ఒక దారికి తీసుకురావాలని అనుకుంది. అయినా ఎన్నివిధాల తల్లి ప్రశ్నించినా, కమలకి యిదేం అర్థంగాక అయోమయంగా వుంది. అన్నీవింటూ అమాయకంగా కూర్చుంది.

మళ్ళీ తల్లి మొదలెట్టింది—

“అతను వెళ్ళిపోయాడంటే తప్పా! ఇప్పు డే మోహం పెట్టుకు బ్రతిమాలుకోడం? ఇంత నగుబాటు చేస్తావని

అనుకోలేదు. ఇంకా పాలుతాగుతున్నావా? జ్ఞానం వచ్చిన దానివి ఆపాటి తెలియొద్దూ?"

"... ..."

"మంచీచెడ్డా-కష్టం నష్టం ఆలోచించవద్దూ. ఎవరికి నష్టం అనుకున్నావు? అదృష్టం బావులేకపోతే ఎట్నుంచి ఏదివచ్చినా ఆజన్మాంతం నువ్వూ, నీతోపాటు మేమూ యేడ్వవలసిందేనా? యింకేమైనా వుందా?"

"... ..."

"మన మర్యాద మనం వుంచుకోవాలి. ఆమోజు అలాగే కాపాడుకోవాలిగాని ఇలా తెలివితక్కువగా ప్రవర్తిస్తే నీ బ్రతుకు యేమవుతుంది?"

"... ..."

"ఏది యెట్లైనా ఆడదానికే నష్టంగాని, మొగాడికేం!-ఈరోజునేకదా నువ్వంటే ఏమిటో, ఎటువంటిదానివో ఆయన తెలుసుకొని, ఒక అభిప్రాయానికి వచ్చేరోజు. అటువంటిది నువ్వు యిలా వున్నావూ అంటే, నీమొహం తిరిగిచూస్తాడా? నీకాపురం యేమవుతుందో ఇంత పిసరైనా ఆలోచించావా? నీ భర్తని సంతోషపెట్టడంకన్న వేరే యేముంది చెప్పు?"

"... ..."

"నిన్ను కంచి పెద్దదాన్నిచేశాం- ఏ లోపం యింత వరకూ రానివ్వలేదు. పువ్వులా ఎంతో ముద్దుగా పెరిగావు. ఈడురాగానే తగినవాణ్ణితెచ్చి నినొకి యింటిదాన్ని చేశాం!- నీ సంసారం నువ్వు దిద్దుకొని పుత్రపౌత్రాభి వృద్ధితో- సుఖంగా వుండాలనేకదా మా కోరిక. పుట్టింటి

802

పేరు నిలబెడతావని నమ్మేం. నీ సుఖంకోసం యిన్ని బాధలూ పడ్డాం- యింతకన్నా ఆడపిల్ల తల్లిదండ్రులు యింకేంచేయ గలరు?- అంతవరకే పెద్దవాళ్ల బాధ్యత.- ఆ తర్వాత భర్త దగ్గర మెసులుకోవడం, అతని అభిమానాన్ని, ప్రేమని పొందడం, జీవితం మూడు పువ్వులూ ఆరు కాయలుగా చేసుకోడం, నీ చేతిలో వుంది.—

ఆ హక్కు, యోగ్యత, బాధ్యత, స్వతంత్రం నీకు వచ్చింది. అందుకు తగ్గ తెలివితేటలూ, శక్తీ నీకు భగవంతుడిచ్చేడు. నువ్వాచరించవలిసిన విధి, మొయ్యవలసిన భారం యింతవుండగా, ఇన్ని బాధ్యతలూ నీమీద వుండగా ఇలాటి పనిచేస్తావా? ఇంకా చిన్నపిల్లవా- ఒకరిచేత చెప్పించుకుందికి?" అని కుమారీశతకం అంతా వర్ణించింది.

కాని- ఏమీ అసలు బుర్రకే ఎక్కలేదు కమలకి.

"-అసలెలా ఆముక్క అనగలిగావు- నీకు సిగ్గూ లజ్జా లేదూ? అంత యిష్టంలేకపోవడానికి ఏమొచ్చింది? నీలో ఆ వూహే పుట్టలేదా? నీకా విషయమే అర్థంకాలేదా?- నువ్వలా ఎడమొహం పెడమొహం పెట్టుకు కూర్చుంటే ఆయనేమనుకుంటాడు? అసలు నీకెలా నిద్రపట్టింది?" అని ఆమెతల్లి కొంచెం విపులంగా- అర్థమయేలా, చిన్న చీవాట్లతో సహా అనడం మొదలెట్టింది.

"... ..."

"పోనీ, నాతో చెప్పడానికి నీకేమిటి సిగ్గు?- చెప్పు- నువ్వెందుకలా చేసేవు- వంట్లో బావోలేదా? భయమా?-

ఏమిటో చెప్పాలిగాని- అలా నీలోనువ్వు ఏదో అనుకుంటూ కూర్చుంటే ఎలా చెప్పూ?"

"......"

"చెప్పమ్మా! నా తల్లివికదూ! నాదగ్గర దాచవలసిన పనేమిటి?" అని కూతురు గడ్డంపట్టుకు బ్రతిమాలింది తల్లి. కమల ఆశ్చర్యంతో తల్లివైపు చూసింది.

"ఏంలేందే. ఏమిటమ్మా, చెప్పేది?" అని అమాయకంగా అంది.

"ఏంలేదూ? వాళకం బాగానేవుంది. అయితే ఎందుకిదంతా జరిగింది?"

"ఏం జరిగింది యిప్పుడు?"

"అయ్యో! సింగినాదమా? యింకా నీకు బోధపడలేదా? పోనీ, నీ మొగుడు యెందుకు వెళ్ళిపోయాడు? ఇవాళ యింకా వుందికదా!"

"అదేమో నాకేం తెలుసు? నాతో ఏం చెప్పారా, చేశారా?"

"సరి, యింతకీ నిన్ననవలసిన పనేముంది? మా గ్రహచారం యిలావుండగా. నీకసలేమీ తలకెక్కలేదుకదా? యింకేంచేసేది?" అని కంటనీరు పెట్టుకుంది.

"ఎందుకమ్మా! అలా ఇదయిపోతావు? నువ్వన్నదేమిటో నాకేంబోధపడందే ఏంచెప్పను. అతను వెళ్ళిపోయినంత మాత్రంలో యెందుకింతలా ఇదయిపోతున్నారు? ఏం పనుండి వెళ్ళిపోయారో ఏమో?" అని కమల అంది.

"ఏమంటే చెప్పి వెళ్ళరటే, నీకు తెలుసు. నిజం చెప్పమ్మా! యెందుకిలా బాధపడతావు?"

"నిజంగా నాకేం తెలీదమ్మా."

"పోనీ, ఈ రెండురోజులూ నీతో బాగానేవున్నాడా?"

"...పో అమ్మా! నువ్వు మరీని" అని గునిసింది మొహం కందగడ్డలా చేసుకొని.

"అందికే వచ్చింది. అదుగో చూసినవాళ్ళు చెప్ప లేదూ? నీనించే అతను వెళ్ళిపోయాడు. ఇలాగే మొండితనం చేసివుంటావు."

"...నానించా" అని ఆశ్చర్యంగా కమల అడిగింది.

"అవును, నీనించే. నువ్వు ఆయన్ని దగ్గరికి రానివ్వ లేదటగా. ఏం తల్లీ! నాతో నిజంచెప్పు. నీకొచ్చిన కష్టం ఏమిటి? కట్టుకున్న భర్తతో అలా చెయ్యొచ్చా? అందికే కోపంవచ్చి వెళ్ళిపోయాడు."

ఈ మాటలు విని కమల పకపకా నవ్వింది.

"నవ్వుతావేమిటే వెర్రిపిల్లా."

"—లేకపోతే ఏమిటమ్మా! నువ్వనేది నీకిదంతా యెవరు చెప్పేరు?"

"ఎవరు చెప్పేది ఏమిటి? తెలీదు నీవాలకం చూస్తే."

"నిజంగా నామొహం చూసే అంటున్నావా అమ్మా యీ మాటలు? లేక ఎవరో చెబితే అంటున్నావా?"

"ఎవరయినా ఏమీ లేకపోతే ఎందుకు చెబుతారు?"

"ఎవరికైనా ఏం తెలుస్తుందమ్మా! లోపల ఏం జరిగిందో? వుత్తి అబద్ధాలుగాని!"

"చూసినవాళ్ళే చెబుతున్నారమ్మా!"

"ఏం చూశామని చెప్పేరమ్మా?"

"...ఈ రెండు రాత్రులూ అతన్ని దగ్గరకి నువ్వు రానివ్వలేదని, అతనువచ్చినా నువ్వు మాటాడలేదని."

"ఎవరమ్మా ఆ చూసినవాళ్ళు?"

"ఎవరోలే-ఎవరైతేనేం నీమంచి కోరేకదా చెప్పేది."

"అలా చూడవచ్చా అమ్మా, పెద్దవాళ్ళయివుండి?"

"సరి, నీతులకేంలే, అదో ఆచారం! యివాళా విన్నానా అనాదినుండీ వస్తూంది. దానికేంగాని, వాళ్ళు చెప్పింది నిజమేనా?"

"అయితే వాళ్ళు తెల్లవార్లూ చూస్తూనే వున్నారా? అమ్మా!"

"బావున్నాయి నీ మాటలు! ఒకటి అడుగుతే మరొకటి చెబుతున్నావు. ఎంతవరకు చూశారో ఏమిటో నేనడగలేదు" అని జడవేయడం పూర్తిచేసి, జడగంటలు బిగించి తలలో పువ్వులు ముడిచింది.

"కనుక్కో- అమ్మా!" అని పకపక నవ్వుతూ జడగంటలు ముందుకి లాక్కుని విసురుగాలేచి సిగ్గుతో అక్కడి నుండి లేచి పారిపోయింది కమల.

ఆ జవాబులో అర్థం పూర్తిగా గ్రహించలేకపోయింది కమలతల్లి. కాని, కూతురు కులాసా చూసి నవ్వుకుంది.

"అదేమిటే అలా వెళ్ళిపోతావు, అడిగినసంగతి చెప్పకుండానూ-వెర్రిపిల్ల! ఏం తెలీదుకదా! ఎలా కాపురంచేస్తుందో ఏమో?" అని తనలో అనుకుంది కమలతల్లి. తలిమ్మావాళ్ళ

వరూ గ్రహించలేకపోయినా కూతురిలో మార్పు, ఆమె ప్రవర్తనచూసి కొంచెం నిబ్బరపడింది. అమ్మలక్కలన్న వాటిలో ఏమాత్రం నిజంవుందో గ్రహించింది. అయినా పూర్తిగా అనుమానం పోలేదు.

అందుకనే భర్తతోకూడా ఆ విషయం చెప్పింది. అతడుకూడా మొదట్లో గాభరా పడకపోలేదు. తమవల్లే తప్పుందో, లేక అందరూ అంటున్నట్టు కూతురే ఏం తెలివి తక్కువగా ప్రవర్తించిందో, ఏమిటి కారణమో అని భయ పడుతూనే వున్నాడు. అంతలోనే భార్యకూడా అలాగే అను మానపడి చెప్పవలసినదంతా చెప్పి—

"వెళ్ళండి— వాళ్లింటికి వెళ్ళి కారణం ఏమిటో కను క్కోండి, పిల్లవల్ల ఏదయినా తప్పుంటే— చిన్నది, అమా యకురాలని చెప్పి బ్రతిమాలి తీసుకురండి. ఏం చేస్తాం!" అని అంది.

"నేనూ అదే అనుకుంటున్నా. ఇవాళే బయలుదేరి వెళ్ళి బ్రతిమాలుకుని తీసుకువస్తాను."

ఇలాగని అతను అల్లుని దగ్గరికి వెళ్లి తీసుకురావడానికి ప్రయాణమయినాడు. అతనూ యిలా గుమ్మం దిగుతూండే సరికి పోస్టువాడు ఎదురయేడు.

పోస్టువాడు ఇచ్చిన ఎక్స్‌ప్రెస్ ఉత్తరం అందుకుని అది అల్లుడుదగ్గరినుండే వచ్చిందని చూడగానే గ్రహించాడు. కమల తండ్రి, గుండె దడదడ లాడుతూండగా ఆతృతతో విప్పి చదివాడు.

తొడిగిన చెప్పులు వదిలేసి లోపలికివచ్చి కుర్చీలో కూర్చున్నాడు, ఉత్తరం భార్యకు అందిస్తూ— "ఎంతపని చేశాడు!" అని నవ్వుతూ అన్నాడు.

సాగనంపడానికి ద్వారంవరకు వచ్చిన అతని భార్య కేమీ అర్థంకాలేదు. "ఏమండీ ఏమయింది? మళ్ళీ కూర్చుండి పోయారేమిటి?" అని తొందరగా అడిగింది.

"అల్లుడిదగ్గరనుండే వుత్తరం వచ్చింది!–" అని నవ్వుతూనే అన్నాడతను.

"అల్లుడి దగ్గరనుండా? ఏం రాశాడేమిటి? ఎందుకలా వెళ్ళిపోయినట్టు?" అని ఆతృతతో అడిగింది.

"—మరేంలేదు. నిన్న అతడలా బజారువేపు వెళ్లేసరికి అతనిపేర టెలిగ్రాంవచ్చిందట— ఈ రోజున ఇంటర్వ్యూకి రమ్మని వాళ్ళ నాన్నగారు ఆ టెలిగ్రాం యిచ్చారట. ఆ సంగతి మనతో చెప్పి వెళ్ళడానికి టైములేక అలాగే వెంటనే బండిలో వెళ్లిపోయాడట.— చెప్పకుండా వెళ్లిపోతున్నందుకు గాభరా పడవద్దని, ఏమీ అనుకోవద్దని, ఉత్తరం వ్రాసేడు— అది అసలు విషయం."

"అబ్బ! ఎంతపని చేశాడు! ఇంటిల్లపాదీ బెంగపెట్టుకు చచ్చాం!"

"వాళ్ళమాటలూ, వీళ్ళమాటలూ విని నన్ను భయపెట్టి చంపావు! చూశావా, ఏమీయెరగనిదాన్ని కమలని నానామాటలూ అన్నావు."

"వీళ్ళనోళ్ళు పడిపోనూ! యెన్నెన్ని చిలవలూ, పలవలూ కల్పించి చెప్పేరండీ!– నిజంగా యింకా నాకు భయం

పోనేలేదు. అయినా కమలని అడిగినపుడు నా అనుమానం పోయిందనుకోండి. అయినా చిన్నపిల్ల. కణాయించి అడిగితే ఏంచెబుతుంది, పాపం!— ఇంతకీ నే నేంచేసేది? ఎటుంచి ఏమొస్తుందో అన్నభయంకొద్దీ మీతో చెప్పేను.

"నువ్వు మాత్రం యేంచేస్తావులే పాపం!— అత డలా అకస్మాత్తుగా వెళ్ళిపోయేటప్పటికి నాకూ భయం వెయ్యక పోలేదు. ఏం జరిగింది చెప్మా అని, కాకివాలింది, పండు పండింది— అన్నట్టు— మనపిల్ల అదృష్టవంతురాలే! కార్యం కాగానే ఉద్యోగంకూడా దొరికింది. ఇంక వాళ్ళకాపురం వాళ్ళు చేసుకుంటారు."

"అమ్మా, కమలా, తల్లీ!" అని ఆనందం పట్టలేక పిలవబోయేసరికి అంతవరకూ తలుపుచాటునుండి అంతా వింటూ చూస్తున్న కమల తుర్రుమని లోపలికి కిలకిలలాడుతూ పారిపోయింది.